

Aleg. 192.

Sprawozdanie

komisyi administracyjnej o przedłożeniu Wydziału krajowego w przedmiocie zakładania powiatowych i gminnych Kas oszczędności, na podstawie nowego wzorowego statutu, wydanego reskryptem c. k. Ministerstwa spraw wewnętrznych z 19. maja 1892 L. 1.139.

Wysoki Sejmie!

Rozporządzenie z dnia 19. maja 1892 L. 1.139 wydało c. k. Ministerstwo spraw wewnętrznych nowy wzorowy statut dla gminnych i powiatowych kas oszczędności, który zawiera następujące postanowienia:

§. 2. (Dla gminnych kas oszczędności) „Kasę oszczędności zakłada gmina za własną poręką. Ta kasa oszczędności nie jest zakładem gminnym, lecz instytucją samodzielnie założoną i urządzoną i stojącą pod nadzorem państwowym.

§. 2. (Dla kas powiatowych).

„Kasę oszczędności w zakłada powiat obejmując celem uzyskania zupełnej pewności dla interesantów za zezwoleniem Wydziału krajowego z dnia porękę za ten zakład w ogóle, a w szczególności ręcząc za wkładki i ich statutem odpowiednie oprocentowanie. Ta Kasa oszczędności nie jest zakładem powiatowym, lecz instytucją samodzielnie założoną i urządzoną a stojącą pod nadzorem państwowym“.

§. 25. „Fundusze kasy oszczędności mogą być użyte: (Punkt 6). Na oprocentowane pożyczki“.

„Za uzyskanem od wypadku do wypadku zezwoleniem politycznej władzy krajowej: b) krajom, powiatom, gminom, jeżeli do zaciągnięcia tych pożyczek i spłacenia ich za pomocą dodatków do podatków we własnym zakresie są upoważnione lub ustawami wymagane przyzwolenie otrzymały, dalej spółkom wodnym; c) publicznym powszechnie użytecznym zakładom, funduszom i korporacyom.

„W wypadkach b) i c) należy zastrzedz spłatę ratami i oprocentowanie z góry.

W §. 43. opuszczono z dawnego normalnego statutu postanowienie, iż ważność uchwał, powziętych na posiedzeniach Wydziału Kasy oszczędności, ma być ocenioną według przepisów ustawy gminnej a względnie ustawy o reprezentacji powiatowej.

§. 10. Kasa oszczędności nie przyjmuje niższych „wkładek“ jak 1 zł.“.

§. 11. „Wydział ustanawia stopę procentową Przytem na to zważać należy, aby stopa procentowa stosunkowo była tem niższą, im wyższy kapitał złożony został“.

Ponieważ te zmiany we wzorowym statucie kas oszczędności, jedne naruszają wprost ustawy krajowe, drugie nie są zgodne z duchem tych ustaw, inne wreszcie utrudniają zakładanie i rozwój nowych kas oszczędności, odniósł się Wydział krajowy odezwą z dnia 2. listopada 1892 L. 46.580 do c. k. Namiestnictwa o wyjednanie we wzorze zmian, zgodnych z ustawami i potrzebami kredytowymi kraju. Ponieważ jednak c. k. Ministerstwo spraw wewnętrznych w odpowiedzi z dnia 24. maja 1893 L. 9.538 nie uwzględniło ani jednego postulatu, przedłożył Wydział krajowy w tym względzie sprawozdanie Wysokiemu Sejmowi, przydzielone do załatwienia komisji administracyjnej uchwałą z 4. stycznia 1895.

Postanowienie §. 2. nowego wzoru statutów kas oszczędności narusza przepisy ustawy gminnej i ustawy o reprezentacji powiatowej, kasa oszczędności bowiem założona z funduszu gminnego lub powiatowego, za której całość gmina lub powiat poręcza, jest niewątpliwie zakładem gminnym lub powiatowym.

Tę zaś cechę instytucji autonomicznej odbiera nowy wzorowy statut rządowy gminnym i powiatowym kasom oszczędności, uchylając tem samem nad nimi wszelką kontrolę ze strony władz autonomicznych.

Kontrola zaś tych władz jest konieczną wobec gwarancyi za wszystkie zobowiązania kas oszczędności gmin i powiatów, które mogłyby być narażone na znaczne straty; a według rozporządzenia ministeryalnego nawet reprezentacji poręczającej gminy, względnie poręczającego powiatu nie wolno jest wglądać w księgi i obliczać kasy powołanej przez się do życia i zagwarantowanej własnym majątkiem instytucji.

Kontrola wykonywana za strony władz autonomicznych wcale nie uwłacza kontroli i nadzorowi organów rządowych, i jak słusznie Wydział krajowy zauważył, przyczynić się tylko może do zwiększenia zaufania względem kas oszczędności, zatem samym kasom na pożytek wyjdzie.

Do chwili wydania wspomnianego na wstępie wzorowego statutu nie kwestyonował c. k. Rząd zawiązywania kas oszczędności jako zakładów gminnych, bo właśnie na podstawie dawniejszego wzorowego statutu, wydanego rozporządzeniem c. k. Ministerstwa spraw wewnętrznych z dnia 17. czerwca 1872 L. 1081, powstały w kraju liczne powiatowe i gminne kasy oszczędności z charakterem zakładów ściśle powiatowych i gminnych.

Komisya administracyjna nie podziela zapatrywania c. k. Ministerstwa, jakoby ze zasad regulatyw dla kas oszczędności z 2. września 1844. wypływało, iż kasy oszczędności gminne lub powiatowe nie są zakładami gminnymi lub powiatowymi, lecz instytucjami zupełnie samoistnymi pod nadzorem państwowym.

Pominąwszy fakt, iż, jak to powyżej zaznaczono, podług dawnego wzorowego statutu powstały już w kraju kasy oszczędności z charakterem zakładów gminnych i powiatowych na podstawie zatwierdzonych przez c. k. Namiestnictwo statutów, których sprzeczności z regulatywem nikt nigdy nie upatrywał, bo tej sprzeczności nie ma, samo brzmienie §. 22. regulatywu z roku 1844. przemawia za tem, że kasy oszczędności przez gminy założone i gwarantowane, nie tylko *mogą*, ale *muszą* być jako zakłady gminne urządzone. To tylko jedno jest zastrzeżeniem, aby kasowość i rachunkowość były oddzielone od reszty funduszy gminnych.

W ostatnim następie §. 22. znajduje się bowiem w regulatywie takie postanowienie:

„Jeżeli kasę oszczędności założyła gmina, ma ona obowiązek starać się należycie o *administrowanie* jej przez zawisłe od swego rozkazu, albo też umyślnie do tego ustanowić się mające osoby; co do spadającej zaś w tym względzie na gminę poręki, mają być przez podobieństwo (analogią) także do tego *zastosowane* przepisy o *administrowaniu majątku gmin w ogólności*. „Kasy oszczędności powinny jednakże zawsze tworzyć *osobny fundusz*, którego kasy administracji gminnej we względzie przechowania i porachunku, zupełnie oddzielnie trzymać mają“. (Zbiór ustaw prowincjonalnych z roku 1844 str. 415).

Komisya jest przekonania, że powołany paragraf regulatywu ma pełne zastosowanie także do powiatów, które ustawodawstwo uważa jako gminy wyższego rzędu.

Co do §. 43-go nowego statutu wzorowego dla kasy oszczędności, komisya administracyjna uważa go tylko za logiczne następstwo §. 2-go powyższego statutu, a dąży on do zupełniejszego jeszcze odebrania kasom oszczędności gminnym i powiatowym cech zakładów gminnych lub powiatowych.

§. 25. mieści w sobie nowe dotąd nieznanne ograniczenie kas oszczędności w udzielaniu pożyczek krajowi, powiatom lub gminom; czyni bowiem takie pożyczki zawisłymi od każdorazowego zezwolenia c. k. Namiestnictwa.

Obawa c. k. Rządu iż kraj, powiat lub gmina mogły by się nadmiernie we własnym zakładzie kredytowym zadłużyć, jest nieuzasadnioną, w obec ścisłych postanowień ustaw normujących wysokość takiej pożyczki i inne wymogi, mające w podobnych wypadkach mieć miejsce.

Znaczniejsze pożyczki wymagają bowiem zatwierdzenia wyższej władzy, która przed udzieleniem swego przyzwolenia bada stan majątkowy, cel pożyczki, i możność jej zwrotu. Daje to zupełną gwarancję, że kredyt na pożyteczne cele i w należytych granicach będzie czerpanym.

Komisya administracyjna wyraża zapatrywanie, że obecność komisarza rządowego na posiedzeniach dyrekeyi kasy oszczędności i zapewnione mu statutem prawo zawieszenia uchwały dyrekeyi, którą powiatowi lub gminie wbrew, lub z pominięciem ustawowych wymogów przyznao pożyczkę, tudzież włożony na komisarza obowiązek doniesienia o tem c. k. Namiestnictwu w celu zabezpieczenia interesów kasy oszczędności, — powinny c. k. Rządowi zupełnie wystarczyć.

Postanowienie §. 25, utrudniające powiatom i gminom uzyskanie, z pożytkiem dla obu stron, szybkiego kredytu z kas oszczędności, tudzież mniejszej już wagi dalsze zastrzeżenie, że pożyczki takie mają być *zgóry* oprocentowane, zabija wszelką chęć u powiatów i gmin do zakładania kas oszczędności i udzielania im swojej poręki.

Ograniczenia, zawarte w §§. 10 i 11, iż minimalna wkładka musi wynosić przynajmniej 1 zł. zamiast 25 centów, a oprocentowanie ma być tem niższe, im większy kapitał włożono, nie da się usprawiedliwić ani z jednej strony zadaniem kas oszczędności, jakim jest pobudzać ducha oszczędności w warstwach najuboższych i zapobiegać zmarnowaniu choćby najdrobniejszych kwot, — ani z drugiej strony interesem samychże kas oszczędności, bo zostałyby pozbawione znaczniejszych wkładek.

Kasy oszczędności w ogóle zwłaszcza zaś w naszym kraju dość ubogiem w kapitały, mają rolę pierwszorzędnej wagi do odegrania. One to mają z centów t. j. z przedmiotu tak drobnego, że zwykle tylko bywa marnowanym, tworzyć nowe kapitały na usługi rolnictwa, handlu i przemysłu. One kiedyś przy większym ich u nas rozwoju mogą osiągnąć wpływ na obniżenie stopy procentowej w kraju; a stając się silną podstawą towarzystw kredytowych otworzą może wreszcie łatwy kredyt hipoteczny dla włościan, którą to potrzebę ludu zaspokaja dotąd przeważnie tylko lichwa.

Teraz wskutek nowego statutu wzorowego a raczej wskutek wyżej omówionych kilku jego postanowień, w akcyi tak zbawiennej, która w kraju rosła, nastąpił zastój; nawet, co bardziej ubolewania godne, już w kilku powiatach bliskie skutecznienia zamiary założenia nowych kas oszczędności spleły na niczem.

Dlatego sądzi komisya administracyjna, że wysoki c. k. Rząd, któremu rozwój dalszy tych zakładów nie jest obojętnym, nie zechce stawiać zapory powstawaniu nowych gminnych i powiatowych kas oszczędności i zmieni wyżej wymienione postanowienia wzorowego statutu, które skłoniły już Wydział krajowy do oświadczenia, że będzie odmawiał swego pozwolenia powiatom i gminom na poręczanie za całość kas oszczędności, na tych postanowieniach opartych.

Szkodaby zaś była, aby przez te niemożliwe do przyjęcia zastrzeżenia nie miały wejść w życie inne liczne postanowienia wzorowego statutu, które niewątpliwie przyczyniałyby się nader korzystnie do podniesienia rolnictwa i drobnego przemysłu.

Komisya w końcu zaznacza, że zdanie Wydziału krajowego o szkodliwości przytoczonych na wstępie postanowień nowego wzoru statutów kas oszczędności nie jest odosobnionem, dowodzi tego wniosek posła Krzysztofowicza, złożony w Sejmie w r. 1893., tudzież petycje Rad powiatowych w Śniatynie, Brzeżanach, Nowym Targu, Dąbrowie i Rzemysłu, domagające się zmiany §§. 2, 25, 43, 10 i 11.

Komisya administracyjna po należytem rozpatrzeniu całej sprawy doszła do zupełnie tego samego przekonania, co do szkodliwości wyżej omówionych postanowień nowego statutu wzorowego, jakoteż co do koniecznej potrzeby usunięcia ich lub zmienienia przez c. k. Ministerstwo spraw wewnętrznych.

Przeto, kończąc niniejsze sprawozdanie komisya administracyjna zgodnie z przedłożeniem Wydziału krajowego, wnosi:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

1. Wzywa się c. k. Rząd, ażeby 1). z nowego wzorowego statutu dla gminnych i powiatowych kas oszczędności wydanego reskryptem c. k. Ministerstwa spraw wewnętrznych z dnia 19. maja 1892. L. 1139. uchylił dodatkowe postanowienie zamieszczone w drugim ustępie §. 2. podług którego Kasy oszczędności nie mogą być zakładami gminnymi względnie powiatowemi lecz instytucjami samodzielnymi, jedynie tylko pod kontrolą państwową zostającemi.

2. Wstawił napowrót do §. 43. postanowienie, że co do ważności i zapadania uchwał Wydziału obowiązują odnośne postanowienia ustawy gminnej względnie ustawy o Reprezentacyi powiatowej.

3. Uchylił z §. 25. dodatkowe postanowienie, iż pożyczki z takich kas udzielane być mogą krajom, powiatom i gminom tylko za uzyskanem poprzednio zezwoleniom Władzy politycznej.

Wreszcie 4. Uchylił z §. 10. ograniczenie wkładek do 1. zł. zamiast do 25 ct. w. a. z §. 11. zaś postanowienie, że stopa procentowa od wkładek ma być tem niższą, im wyższy kapitał został złożony.

Lwów 31. Stycznia 1895.

Przewodniczący:

Zaleski w. r.

Sprawozdawca:

Szeptycki w. r.